

Metaforun Ayrımcı Hegemonyanın İnşasındaki Rolü: Suriyelilerin Haberleştirilmesinde Metafor Kullanımı

The Role Of Metaphor In Discriminatory Hegemony: The Use Of Metaphor In Reporting Of Syrians

Hatice ÇOBAN KENEŞ¹
Tunceli Üniversitesi

"Ben inanıyorum ki, metaforlar ve mitler öldürür"

Susan Sontag

Özet

Retorik çalışmaları ekseninde gelişen eleştirel üretimler ve özellikle bilişsel semantik çalışmalar etrafında örgütlenen eleştirel yaklaşımlarla birlikte metafor, bir dil, anlam veya süsleme aracı değil, hayatı anlamın ve ifade etmenin bir yolu, bir düşünme biçimi olarak görülür. Bu çalışmalar; dil, söylem ve anlam ilişkisinde metaforun hegemonik olan anlamların inşasında ve sürdürülmesinde nasıl ideolojik bir rol oynadığına, oynayabileceğine dair bir perspektif sunar. Aynı çalışmalar metaforlar aracılığıyla bir söylemin ideolojik yapısının sistematik bir şekilde nasıl okunabileceğine ilişkin fikir verir. Eleştirel çalışmaların ortaya koyduğu bilgiden yola çıkan bu çalışmada da gazete haberlerinde sığınmacılara, göçmenlere, mültecilere ilişkin metaforların ayrımcı söylemlerin inşasındaki rolünü sorunlaştırmak amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında mültecilerin 2011 Nisan ayı itibarıyla Türkiye'ye toplu giriş yapmalarını; Türkiye'de kalış sürelerinin uzaması ve yeni mülteci girişleri ile birlikte özellikle 2015 yılında ekonomiye maliyetlerini; 2 Eylül 2015 tarihinde Bodrum sahiline vuran cansız bedenlerle mültecilerin 'ölüm yolculuğunu' görünür kılan üç yaşındaki Suriyeli mülteci Ayan Kurdi'nin ölümünü konu edinen haberlerden seçilen örnekler analiz edilmiştir. Bu kapsamda ideolojik konumlanışları ve yayıncılık anlayışları birbirinden farklı olan *Sabah*, *Posta*, *Hürriyet*, *Zaman* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde olayla ilişkili haberlerde Lakoff ve Johnson'un metafor üzerine geliştirdikleri kavramsal çerçeve ile van Dijk'in eleştirel söylem analizi yöntemi bir arada ele alınarak mültecilere yönelik ayrımcılığın üretilmesine ve yaygınlaştırılmasına aracılık eden söylemlerin metaforları kullanma biçimi üzerine odaklanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli mülteciler, yazılı basın, metaforlar, söylem analizi

¹ Yrd. Doç. Dr. İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, e-mail: hcoban06@hotmail.com

"The metaphors and the myths, I was convinced, kill"

Susan Sontag

Abstract

With the critical approaches in the study of rhetoric as well as critical approaches exhibited in cognitive semantic studies, metaphor has come to be interpreted not only as a means of language, meaning and adornment but also as a way of understanding and describing the World, and as a way of thinking. These studies offer a perspective on how metaphors do and can assume an ideological role in construction and maintenance of hegemonic meanings in the relationship between language, discourse and meaning; and also on how the ideological structure of a discourse can be systematically deciphered using metaphors. Based on the inputs of critical studies, this study aims to problematize the metaphors used to describe asylum seekers, migrants and refugees in newspapers play a role in the construction of discriminatory discourses. Within this scope, this study is based on the analysis of selected news stories regarding the entrance of first large groups of Syrians to Turkey in April 2011; the economic costs of their prolonged stay coupled with the arrival of new refugees especially in 2015; and the death of Ayan Kurdi, a three-year-old toddler who symbolized the 'death trip' of refugees on September 2, 2015. Within this framework, the study focuses on the use of metaphors contributing to the production and dissemination of discrimination against refugees through the analysis of news stories in Daily newspapers of *Sabah*, *Posta*, *Hürriyet*, *Zaman* ve *Cumhuriyet*, which represent different ideological strains and mind-sets of reporting. In these analyses, the study benefits from the conceptual framework on metaphors developed by Lakoff and Johnson as well as critical discourse analysis method of van Dijk.

Keywords: Syrian refugees, printed press, metaphors, discourse analysis

Giriş

2011 yılında başlayan savaş nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeliler Lübnan, Mısır, Irak, Ürdün ve Türkiye gibi komşu ülkelere sığındılar. Türkiye'nin "açık kapı" politikası uygulaması ise onların ülkeye girişlerini kolaylaştırdı. Kesin verilerin bilinemediği çadır kentlerde ve Türkiye'nin dört bir yanında nüfusu yaklaşık üç milyonu bulan mültecilerin (2 milyon 733 bin 784 İGAMDER:2015) beş yıla varan "misafirlik"leri bir tarafa, 2016 Şubat ayının ilk günlerinden itibaren Halep'ten kaçan binlerce mültecinin daha sınırda beklediği haberleri gelmeye başladı. (bkz. Suriye sınırında 15 bin kişi Türkiye'ye geçmek için bekliyor *Zaman*, 7 Şubat 2016; Suriye'deki siviller Türkiye sınırına kaçıyor *Hürriyet*, 4 Şubat 2016; Hatay Valiliği'nde muhtemel mülteci akınına karşı kriz toplantısı *Zaman*, 10. 02.2016). Bitmeyen mülteci girişi, Türkiye'de kalış sürelerinin uzaması, yoğun olarak yerleştirildikleri Kilis, Hatay, Mardin, Maraş gibi küçük kentlerde çalışma imkânlarının azlığı, paralarının tükenmesi, kampların kapasitesinin aşılması gibi nedenlerle mültecilerin mağduriyetleri, yaşadıkları insani dramlar artarak devam etti. Pamuk işçiliği gibi tarımsal alanda mevsimlik ve güvencesiz işlerde çalışmaları, karın tokluğuna "kaçak" olarak çalıştırılmaları, yüksek ev kiralalarıyla baş edememeleri gibi nedenlerle özellikle İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük kentlerin sokaklarında, parklarında, otogarlarında ya da

metruk binalarında yaşamaya başladılar. Geçinebilmek için dilendiler, gayrimesru işlere sürüklendiler ya da mecbur bırakıldılar. Suriyelilerin kamplar dışındaki gayriinsani durumları ve büyük şehirlerin meydanlarında, parklarında, ana caddelerinde yetersiz hayat koşulları altındaki görünürlüğü, bir yandan sivil toplum örgütlerinin ve inisiyatiflerin gönüllü çabalarıyla bir nebze sağaltılmaya çalışılırken diğer yandan kamuoyunda ve medyada kimi durumlarda ırkçılığa kadar varabilen ayrımcı söylemler dolaşıma girdi. Sığınmacıların yaşadıkları yerlere ve iş yerlerine yönelik linç girişimleri görülmeye başladı. Gittikçe büyüyen çeşitli sorunların ardından, yapablenler daha iyi bir yaşam umudu ile dolandırıcıların ağına düşmek, hatta ölümü göze almak pahasına yüksek paralar karşılığında Avrupa ülkelerine gidebilmeyi denediler. Merdivenaltı atölyelerde üretilen lastik botlar ve can yelekleri içinde korunmasız olarak çıkılan bu yolculukların ölümle sonuçlandığına dair pek çok haber yoğunlukla 2015 yılı boyunca medyaya yansıdı ve yansımaya da devam etmektedir. Özellikle 2 Eylül 2015 tarihinde Bodrum sahiline vuran cansız bedeniyle mültecilerin 'ölüm yolculuğunun' gündeme gelmesine aracılık eden üç yaşındaki Suriyeli mülteci Ayan Kurdi ile ilişkili haberler(basın tarafından Aylan olarak yazılmıştır) hafızalarda tazedir. Ayan bebeğin kıyıya vurmuş cansız bedeninin fotoğrafının Türkiye'deki çeşitli çevrelerde ve tüm dünyada protesto gösterilerine varan bir infiale neden olduğu söylenebilir. Ayrıca, Ayan bebek için şarkılar bestelendi, bebeğin resimleri ve heykelleri yapıldı, olayın tüm dünyaya duyurulmasına aracılık eden haberin fotoğrafı TIME dergisinde yüzyılın fotoğrafı seçildi, Aylan bebek adına çalıştaylar başladı ve daha da önemlisi bütün bu gelişmelerin etkisiyle mültecilerin ölümü göze alarak gitmek zorunda kalmalarının nedenleri ve önlenmesi üzerine Avrupa birliği ülkelerinde bir kıpırdanma oldu. Bu kıpırdanmayla birlikte Avrupa Birliği ülkeleri ile Türkiye arasında çeşitli görüşmeler yapıldı. Bu görüşmelerde, mültecilerin Türkiye'de kalmaları karşılığında Türklere Avrupa'ya gidişlerde vize muafiyeti, mülteciler için Türkiye yönetimine para gönderilmesi gibi konular görüşüldü, bu görüşmelerin içeriği de Türkiye basınında haberleştirildi.

Bu çalışmada, eleştirel retorik çalışmalarının (Lakoff ve Johnson, 2010; Mumby ve Spitzack, 1999; Ryan ve Kellner, 1990; Brittan, 2003; Palmer ve Dunford, 1996) ortaya koyduğu bilgilerden yola çıkılarak gazete haberlerinde sığınmacılara, göçmenlere, mültecilere ilişkin metaforların ayrımcı söylemlerin inşasındaki rolünü sorunlaştırmak amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında mültecilerin 2011 Nisan ayı itibarıyla Türkiye'ye toplu giriş yapmalarını; burada kalış sürelerinin uzamasıyla birlikte özellikle 2015 yılında ekonomiye maliyetlerini; 2 Eylül 2015 tarihinde Bodrum sahiline vuran cansız bedeniyle mültecilerin 'ölüm yolculuğunu' görünür kılan üç yaşındaki Suriyeli mülteci Ayan Kurdi'nin ölümünü konu edinen haberlerden seçilen örnekler analiz edilmiştir. Bu kapsamda ideolojik konumlanışları ve yayıncılık anlayışları farklı olan *Sabah*, *Posta*, *Hürriyet*, *Zaman* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde olaya ilişkin haberlerde Lakoff ve Johnson'un metafor üzerine geliştirdikleri kavramsal çerçeve ile van Dijk'in eleştirel söylem analizi yöntemi (1988, 1985, 2008) bir arada ele alınarak mültecilere yönelik ayrımcılığın üretilmesine ve

yaygınlaştırılmasına aracılık eden söylemlerin metaforları kullanma biçimi üzerine odaklanılmıştır.

Çalışma kapsamında *Sabah*, *Cumhuriyet*, *Hürriyet*, *Posta* ve *Zaman* gazetelerinde yer alan ilgili haberler taranmıştır. Anaakım içinde olmakla birlikte çalışma kapsamında ele alınan bu gazeteler ideolojik konumlanışları ve yayıncılık anlayışları açısından farklılıklar göstermektedir. *Posta* ve *Hürriyet* gazeteleri Doğan grubuna aittir. Aynı gruba ait olmakla birlikte her iki gazetenin yayıncılık anlayışları arasında farklılıklar vardır. *Posta*, tabloid-sansasyonel-magazinsel nitelikte bir yayıncılık anlayışına sahip iken "Türkiye Türklerindir" şiarı ile hareket etmekte ve bunu gazetesinde logo olarak kullanmaktadır. *Hürriyet* gazetesi laik, ulusalcı bir siyasi anlayış içindedir ve iktidara mesafeli bir duruş sergilemektedir. Kemalist ve sosyal demokrat bir çizgide yayın politikası güden *Cumhuriyet* gazetesi ise özellikle 8 Mart 2015 tarihinde, gazetenin yeni genel yayın yönetmeni Can Dündar ile birlikte AKP politikalarına karşı daha eleştirel bir tutum sergilemektedir. 29 Mayıs 2015 tarihinde "İşte Erdoğan'ın yok dediği silahlar" başlıklı Mit tırlarına dair haberi ile de "devlet sırrını ifşa etmek" gerekçesiyle genel yayın yönetmeninin tutuklandığı *Cumhuriyet* gazetesi iktidarın yoğun baskısı altında yayın hayatını sürdürmektedir. *Zaman* gazetesi ise iktidarla aynı ideolojik safta, aynı Türk-İslam sentezi çizgisinde olmakla birlikte çıkar ayrılıklarının netleştiği 17-25 Aralık 2013 operasyonları ile tamamıyla iktidar karşısı bir politika güden Fetullah Gülen grubuna ait İslamcı, muhafazakar değerlerin taşıyıcısı bir gazetedir. Turkuaz medya grubu içinde yer alan, Çalık grubuna ait *Sabah* gazetesi ise iktidar partisiyle (Adalet ve Kalkınma Partisi-AKP) ve bu partinin liderleriyle ekonomik ve organik bağlılık içindedir. Muhafazakâr, İslamcı yayın politikasına sahip bir gazetedir. Çalışma kapsamına giren bu beş ulusal gazetenin ilgili haberlerine *Cumhuriyet*, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>; *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/>; *Sabah*, <http://www.sabah.com.tr/>; *Zaman*, <http://www.zaman.com.tr/>; *Posta*, <http://www.posta.com.tr/> adreslerden ulaşılmıştır.

Çalışmada Türkiye'ye sığınan Suriyeliler için "mülteci" kavramı kullanılmıştır. Suriye'deki savaş ortamından hayatta kalmak amacıyla kaçarak Türkiye'ye gelenlerin basında, toplumda, politik düzeyde ve hatta akademik çalışmalarda misafir, sığınmacı, göçmen, mülteci, Suriyeli gibi sözcüklerle adlandırılmasında bir karışıklık yaşanmaktadır; ancak yaşanan bu karışıklığın Türkiye'nin yasal mevzuatı ile yakından ilişkili olduğu belirtilmelidir. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne bir "coğrafi sınırlama" ile taraf olduğundan dolayı, "mülteci" durumunda olup korunma ihtiyacı bulunan yabancıları 'Avrupa ülkelerinden gelenler' ve 'Avrupa dışındaki ülkelerden gelenler' olarak ikiye ayırmaktadır. Bu ayrıma göre, 'Avrupa ülkelerinden gelen' ve mülteci durumunda bulunan kişilere Türkiye'de "iltica" hakkı tanınmakta; 'Avrupa dışındaki ülkelerden gelen' mülteci durumundaki kişilere ise uzun vadede Türkiye'de yerleşme imkânı tanınmamakta, bu kişiler geçici sığınma olarak adlandırılan sınırlı bir korumadan yararlandırılmaktadır. Öte yandan Türkiye, mültecilerin statüsü hakkında 2013 Nisan ayında önemli bir adım atarak Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu (Kanun No. 6458) kabul etti. Kanun, 2014 Nisan ayında yürürlüğe

girdi ve beraberinde İçişleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kuruldu. Geline nokta ise Türkiye, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesinde bahsi geçen "geçici koruma" ile ilgili Geçici Koruma Yönetmeliği'ni Bakanlar Kurulu'nun 13 Ekim 2014 tarih ve 2014/6883 sayılı kararıyla yürürlüğe koymuştur. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin geçici 1. maddesi, Suriyeli mültecilerin geçici koruma altına alındığını ifade etmektedir. Ayrıca bu madde, bazı temel haklarla ilgili düzenlemeler de içermektedir (Ataman, 2014:66-67). Bütün bu yasal düzenlemelere rağmen savaştan kaçarak kitlesel olarak Türkiye'ye gelen Suriyelilere çeşitli yasal boşluklar ve zorunluluklar nedeniyle mülteci denilememekte ve onu ikame edecek farklı sözcükler anlamları da birbirine karıştırılarak kullanılmaktadır. Özellikle bu konuda yapılmış çalışmalar (bkz. Doğanay, ve Çoban Keneş, 2016, 2015) basında misafirden mülteciye doğru farklılaşan adlandırma sorununun çarpıcılığını göstermesi bir yana aynı zamanda bu durum Suriyelilerin mülteci olarak tanımlanmamasının getirdiği hak mahrumiyetlerinin de işaretidir. Dolayısıyla bu çalışmada "mülteci" olma hakları yasal olarak verilmeyen Suriyelilere tanımları ve sağladığı hakları farklı olan misafir, sığınmacı demek yerine Türkiye yasalarınca kabul edilmese de uluslararası hukuk bağlamında fiili olarak mülteci konumunda oldukları için 'Suriyeli mülteci' adlandırması tercih edilmiştir.

Çalışmanın bundan sonraki başlığı altında retorik çalışmaları ekseninde gelişen eleştirel yaklaşımlarla birlikte metaforun hegemonik olan anlamların inşasında ve sürdürülmesinde nasıl ideolojik bir rol oynadığına, oynayabileceğine dair yapılan tartışmaların ortaya koyduğu bilgi ile Suriyeli mültecilerin metaforlarla tanımlanmasının neye karşılık geldiğinin anlaşılmasına çalışılacaktır.

Anlam İnşalarının ve Yeni Gerçeklikler Yaratmanın Araçları Olarak Metaforlar

Kökleri Platon ve Aristoteles gibi Antik Yunan felsefecilerine kadar uzanan metafor sözcüğünün anlamı Aristoteles için 'bir şeye başka bir şeye ait olan adın verilmesi veya bir şeyi başka bir şeyle adlandırmak için yapılan bir aktarım' dır (Alexander Spencer, 2012: 3). Klasik teoride mecaz, ironi gibi söz sanatları yanında metafor da genel olarak anlatımı süslemenin, hayal gücünün, edebi dilin araçları veya eğlendirme unsurları olarak görülmekte, bazı durumlarda da anlamın kesinliğini muğlak kılan unsurlar olarak kabul edilmektedir. Söz sanatlarına ilişkin bu bakış açısı; İnan Özdemir Taştan'ın, Goankor'a (1993: 60, 61) atıfla vurguladığı gibi retorik çalışmaları ekseninde gelişen eleştirel yaklaşımların müdahalesiyle birlikte değişmiş ve söz sanatları "edebi dilin bir özelliği olarak değil, sıradan dil kullanımının ve anlam inşa etmenin ayrılmaz parçaları olarak" ele alınmaya başlamıştır (Özdemir-Taştan, 2012:16).

Aristo'nun görüşleriyle şekillenen klasik metafor anlayışında metafor, anlatıma açıklık, canlılık, güzellik gibi unsurlar katan bir mecaz sanatı olarak tanımlanmaktaydı. XX. yüzyılda ortaya çıkan eleştirel yaklaşımların ardından bu anlayıştan bir kopma yaşanmıştır. Özellikle de bilişsel semantik çalışmalar

etrafında örgütlenen eleştirel yaklaşımlarla birlikte metafor, "bir dil, anlam veya süsleme aracı değil, hayatı anlamının ve ifade etmenin bir yolu, bir düşünme biçimi" olarak görülmeye başlanmıştır (Osborn, 1967. Akt. Özdemir Taştan, 2012: 93-94). Bu görme biçimiyle birlikte metafor, metanomi, ironi vb. retorik öğeler üzerinden dile ve dilbilimsel çözümlenmelere dair disiplinler arası çalışmalar, 1960'lardan sonra başta iletişim alanında olmak üzere sosyal bilimler alanında hızla yayılmıştır (van Dijk, 1998). Özellikle metaforlar, dil çalışmaları içinde önemli bir alanı ifade eder hale gelmiştir. Öte yandan metafora ilişkin sistematik bir bilişsel semantik teorinin ortaya çıkması 1980'lere denk gelmekle birlikte öncesinde Özdemir-Taştan'ın vurguladığı gibi I. A. Richards ve Kenneth Burke'ün bu teoriye önemli katkıları olmuştur. Bu açıdan klasik metafor teorisinden Richards ve Burke'ün 1930 ve 50'lerdeki farklı bakış açılarıyla başlayan kopuş sürecinin George Lakoff ve Mark Johnson'un 1980 yılında metafor üzerine yazdıkları *Metaphors We with Live by* (Metaforlar, Hayat, Anlam ve Dil) isimli çalışmalarıyla tamamlandığını söylemek mümkündür. Lakoff ve Johnson'un bilişsel semantik metafor teorisine göre metafor "bir süs veya olağan dilden bir sapma değil, gerçekliği semboller aracılığıyla inşa etmenin temel yollarından biridir: 'metafor gündelik hayatta sadece dilde değil, düşünce ve eylemde de yaygın'" olarak yer almaktadır (Özdemir Taştan, 2010:98).

Lakoff ve Johson'a göre bir kavramın tanımını genişletmeye imkân tanıyan metaforun yalnızca bir "dil meselesi" olarak görülmesinin ve "en iyi durumda yalnızca gerçekliği" tasvir ettiğinin düşünülmesinin nedeni; metaforun insanların "dünyayı kavramlaştırma tarzından bütünüyle bağımsız ve bütünüyle onun dışında olduğu" görüşünden kaynaklanmaktadır (Lakoff ve Johson, 2010:169). Yazarlar için objektif olarak bilinen gerçekliğin bu şekilde görülmesi gerçeğin insani boyutlarını, özellikle de gerçek algılamaları, kavramlaştırmaları, motivasyonları, tecrübeyi oluşturan eylemleri dışarıda bırakmaktadır (2010:193). Bu bakış açısını ters yüz eden Lakoff ve Johnson için sosyal gerçekliğin çoğu metaforik terimlerle anlaşılır, hatta fiziki dünya anlayışı da kısmen metaforiktir, metafor gerçek olan şeyin belirlenmesinde önemli bir role sahiptir (194). Bu açıdan "çoğu durumda mesele metaforun doğruluğu yahut yanlışlığı değil, ondan doğan algı ve çıkarımlarla onun onayladığı eylemlerdir" (207).

Susan Sontag'ın 1987'de yazdığı "Metafor Olarak Hastalık" isimli kitabını metaforların yarattığı algı ve çıkarımların neler olabileceğini göstermek amacıyla burada anmakta yarar var. Sontag, dilin nasıl bir şiddet aracına dönüşebildiğini kanser ve AİDS hastalıklarına yüklenen metaforik anlamlar üzerinden ortaya koymaktadır. Serkan Çalcı'nın da (2012: 21) vurguladığı gibi Sontag, kanser ve AİDS'in birer hastalık olmanın ötesine geçerek metaforik anlamlama düzeyinde ırkçılıkla, militarizmle ve seksizmle nasıl iç içe geçtiğini, metaforlardan doğan algı ve çıkarımlarla onun onayladığı eylemler arasındaki ilişkiyi çarpıcı bir şekilde açığa çıkarır. İnsanlar artık hastalıklarının bedensel acısının yanı sıra bir metafor olarak kanserin, AİDS'in yarattığı dışlayıcı anlamlarına da maruz kalmaktadırlar. Sontag, kanser söyleminde hücrelerin istilacı olarak adlandırıldığını, kanserle savaş derneklerinin "bir tür militarizme, bedenlerde işleyen bir militarizme"

eklendiğine işaret eder (Sontag: 2005: 71-74). Nitekim bir hastalık olarak adlandırıldığından bu yana AİDS, "eşcinsellikle ve siyah" olmanın patolojileri olarak kodlanmış, farklı cinsiyet tercihi ve farklı deri rengine sahip olanlara yönelik ırkçı söylem ve eylemlerin üretilmesine aracılık etmiştir. Bu nedenle Çalıcı'nın Sontag'ın kitabına atıfla, metaforun yarattığı şiddetin "bedenlerin yaşantısını kendi sınırlarında yeniden temsil ederek bir tür denetleme mantığına" yer açtığına, "hasta'nın bedensel acısı kadar" içinde ayrımcılığı ve ırkçılığı da barındıran daha büyük bir şiddete aracılık ettiğine ilişkin vurgusu önemlidir. Bu vurgunun hemen ardından Çalıcı, metaforun nasıl bir "dilsel şiddet" ürettiğini ve dili "yersiz-yurtsuz" bıraktığına dikkat çekerek metaforları dilin "organları olarak" düşünmek gerektiğini önerir (Çalıcı, 2012: 21).

Metaforlar en nihayetinde doğaları itibarıyla kavramsal olsalar da Lakoff ve Johnson'un vurguladıkları gibi en önemli anlama araçlarımız arasındadır. Sosyal ve politik gerçekliğin inşasında metaforlar merkezi bir rol oynarlar (2015: 208-209). Bu nedenle hayatın bütün boyutlarında gerçekliğimizi metaforlara göre tanımladığımız ve sonra da metaforlar temelinde eylemlerde bulunduğumuza ilişkin Lakoff ve Johnson'un tespitleri de Sontag'ın tespitleri gibi yol göstericidir. Lakoff ve Johnson'un metaforlara dair eleştirel bakış açısıyla hareket eden Mumby ve Spitzack (1999) da metaforun ideolojik rolünü daha açık bir şekilde ortaya koyan çalışmalar yapmışlardır. Televizyon haberlerinde ideolojik bir fonksiyon olarak metafor kullanımının rolüne bakan Mumby ve Spitzack'a göre metafor; muhalif, alternatif anlamlandırma biçimlerinin karşısına sürekli yeni bir bakış açısı koymanın aracı olarak işlev görmektedir. Metaforlar ve ideoloji arasındaki ilişkileri analiz eden yazarlar, gerçeğin dil aracılığıyla yeniden yapılandırılması gibi yeni metaforların sunulmasıyla yeni gerçeklikler yaratılabileceğinin ve böylece yeni bir anlayış olarak dünyayı genişletebileceğimizin de altını çizerler (1999: 86). Metaforlar ayrıca birbirlerini dışlayıcı bir ilişki içinde olmadıkları için tecrübeyi düzenli bir biçimde örgütleme gücüne de sahiptirler (Mumby ve Spitzack, 1999: 87).

Metafor ve ideoloji arasında doğrudan bağlantı kuran Ryan ve Kellner (1990) da ideolojinin "toplumsal yaşamın egemen kurumsal düzenlemeye uygunluk gösterecek biçimlerde yapılandırılmasına (kavranmasına ve yaşanmasına) zemin hazırlayan belirli retorik ve temsil teknikleri olarak yeniden tanımlanması" gerektiğini iddia ederler. Onlar, "ideolojinin temelde, yaşamı toplumsal gerçekliğin belli bir inşa biçimiyle bağlantılı olarak yansıtan metaforik bir yöntem" olduğunu söylerler. Anlam metaforda gizli ya da dışı vurulmamış olduğundan kendisini ileten araçla eşzamanlıdır. Böyle olduğu için de metafor gelenek ve otoriteyle ilişkidir. Ayrıca metafor bağlam dışıdır ve evrenselcidir, anlamları maddesel bağların ötesine geçtiği ve özgül koşullara bağımlılık göstermediği için de dikey ve hiyerarşiktir (1990: 40-41). Ryan ve Kellner metaforların hegemonyanın oluşturulmasına ve yeniden üretimine sistemi idealize etmek yoluyla aracılık etmesinin iktidarın metafordan, yani nesnenin yerine ideal bir anlam yerleştiren yaygın kültürel ikameden ayrı olamayacağını, sistemin güvenilirliğine teslim olmanın aynı zamanda ona inanmayı gerektirdiğini,

başat metaforları ve anlamlarını kabullenmeyi, bunların ideolojik temsillerini içselleştirmeyi şart koştuğunun altını çizerek (1990: 40-41). Bu nedenle kültürel olarak paylaşılan metaforların kullanılması hem kullanan hem de okuyan, duyan için anlamın kuvvetlendirilmesine aracılık etmekte ve dünyayı görmenin yeni biçimlerini yaratabilmektedir. Her ne kadar metaforlar olayları düşünebilmenin yollarından sadece biri olarak politik sorunları somutlaştırmak için kullanılsa da gerçeğin sosyal politik ve kültürel olarak inşa edilmesinde önemli rol oynayan dilsel ve söylemsel araçlardır. Metaforlar ideolojik araçlar olarak kullanıldıkları zaman bilişsel olarak doğal bir gerçeklik algısı yaratmak yoluyla kamuoyunun dönüşmesine aracılık etmektedirler (Teeffelen, 1994: 384-386). Hellsten ve Renvall'ın vurguladığı gibi metaforlar hem haber kaynaklarının hem de medyanın politik çıkarlarına ve amaçlarına aracılık eden unsurlar olarak elde tutulur (1997: 2) ve anlamın gizlenmesine ya da farklı boyutlarıyla öne çıkarılmasına hizmet eden dilsel ve söylemsel araçlar olarak medya metinlerinin inşasında sıklıkla kullanılırlar.

Yukarıda metafora yüklenen anlamların değişimine dair özetlenen kuramsal izlek bize dil, söylem ve anlam ilişkisinde metaforun hegemonik olan anlamların inşasında ve sürdürülmesinde nasıl ideolojik bir rol oynadığına, oynayabileceğine ilişkin bir perspektif sunmakta, metaforlar aracılığında bir söylemin ideolojik yapısının sistematik bir şekilde nasıl okunabileceğine dair fikir vermektedir.

Türkiye Basınında Mültecilere Yönelik Ayrımcı Söylemlerin Kurulumunda Metaforların Rolü: Metaforların Yarattığı Algı Ve Çıkarımlar Açısından Haberlere Bakmak

Tehdit Algısı Oluşturma: Sınırlarımız Yıkılıyor, Ülke İşgal Ediliyor: Yiğınlaştırma ve Sayısallaştırma Metaforları

Göçmenleri, azınlıkları ya da diğer grupları tanımlamak için kullanılan metaforlar söz konusu olduğunda, cümlelerin söz dizimlerinin bile bu tanımlar üzerinde etkileri olduğunu söyleyen van Dijk, kullanılan metaforların genellikle tehditkâr metaforlar olmasının tercih edildiğine vurgu yapar. Aşağıdaki haberlerde de görüleceği gibi göçmenler; tren ya da gemi ile değil, büyük gruplar olarak her zaman için "dalga dalga" gelmektedirler. Dalganın sıradan bir şey olmadığını altını çizen van Dijk, büyük bir dalga oldukça tehditkârdır bu nedenle "Dalga dalga gelen göçmenler" sözcük öbeği ile kullanılan metaforun anlaşılmasının önemine vurgu yapar. Bu metaforik anlatım, yalnızca göçün tehditkâr olduğu kavramsal fikrini desteklemekle kalmamakta aynı zamanda, göçmenlerin ülkeye girişlerini de bir tehditle ilişkilendirmektedir (van Dijk, 2005). Yalnızca haberlerin söyleminde değil, İspanya ve Latin Amerika ülkelerinde ırkçılığın söylemsel ve sosyal olarak yapılanma biçimlerine yakından baktığı "Racism and Discourse in Spain and Latin America" (*İspanya ve Latin Amerika'da Irkçılık ve Söylem*) isimli çalışmasında da van Dijk İspanya parlamentosunda özellikle göç hakkında yapılan dört parlamento tartışmasını ele almış, burada

göçün, "göç dalgası, heyalan, sel" gibi su metaforlarıyla anlatıldığını, göçmenlerin "diğerleri", "yabancılar" gibi sıfatlarla tanımlandığını ortaya koymuştur (van Dijk 1987, Akt. Çoban Keneş, 2013: 87). Van Dijk göç ve toplumsal sorunlara ırksal açıdan bakıldığını, göçmenlerin dışarıda tutulması gereken yabancılar olarak tanımlandığını ve sorunun bu yolla çok açık bir şekilde biz ve onlar karşıtlığı yaratılarak tartışıldığını söylemektedir.

van Dijk'in göçmenler üzerine yaptığı çalışmalarda tespit ettiği metaforlar Türkiye basınında Suriyeli mülteciler üzerine yapılan haberlerde de benzer çerçevede içinde kullanılmıştır. Aşağıdaki haber başlıklarında da görüleceği gibi Suriyeli mültecilerin başlı başına sayısal çokluğunu anlatmak için tercih edilen "dalga", "akın", sel, "yangın" ve "patlama" gibi metaforlar ile ülkenin mülteciler tarafından işgal edilmesi şeklinde bir felaket tablosu çizilmekte, bu metaforlar aracılığıyla "biz" in güvenliğinin tehlikede olduğu algısı yaratılmaktadır. Özellikle Suriyeli mültecilerin 2011 yılında başlayan ilk gelişleri "Türkiye göç dalgasına hazırlanıyor *Zaman*, 29.04.2011", "Suriyeliler, Türkiye'ye akın ediyor, *Zaman*, 06.11.2011", Türkiye'ye sığınmacı akını yaşanabilir, *Posta*, 25.12.2012" haber başlıklarında da görüldüğü gibi önlenemez bir felaketle ilişkili olan dalga ve akın metaforları aracılığıyla haberleştirilmiş, böylece dalga ve akın metaforlarının çağrıştırdığı yıkıcılık, tahribat ve işgal ile sınırlarımızın ve elbette ülkenin tehlikede olduğu ima edilmiştir.

Aşağıda yer verilen, *Hürriyet*'in 16 Ağustos 2012 tarihli "Suriyeli akını sınırdaki Türkleri rahatsız ediyor" başlıklı haberinde ise hem sayısal çokluk hem de açık bir tehlike iması "akın" metaforuyla sağlanmıştır. Haber Şöyledir:

Suriyeli akını sınırdaki Türkleri rahatsız ediyor

Suriye’de Esad rejimiyle isyancılar arasındaki çatışmaların şiddeti günden güne artarken, özellikle Suriye sınırı yakınında yaşayan Türkler muhaliflere verilen koşulsuz destekten rahatsız.

Hatay’da yaşayan Aleviler, Beşar Esad’ın devrilmesiyle Suriye’deki Alevilerin hayatlarının tehlikeye gireceğinden ve kaos ortamının radikallere yarayacağından endişe ediyor.

Avukat Yıldız Garbi Al Monitor’a yaptığı açıklamada, insanların, “Suriyeli Sünnilerin yedi Alevi öldürmenin cennette kendilerine bir yer sağlayacağına inandığı” gibi şeyler konuştuğunu belirtti.

Yerel halk ayrıca kamplardan rahatsızlık duyuyor ve hükümetin bu kampları sınırın diğer tarafındaki bir tampon bölgeye taşımalarını istiyor.

Türkiye’nin tek Arapça gösteri yapan tiyatrosu Ehlidar’ın sanat direktörü Hasan Özgün, “Bu kamplar bizi endişelendiriyor. Kampların içindeki faaliyetlerden şüphe duyuyoruz ve kampların uyum ve barış ortamımızı hedef aldığını düşünüyoruz” dedi. (*Hürriyet*’in 16 Ağustos 2012)

Haberin başlığında doğrudan bir tehlike iması yapılmakta ve bu tehlikenin mağduru olarak da açıkça bu tehlikeler karşısında kaygılanan Türkler işaretlenmektedir. Öte yandan Suriyeli akını karşısında Türklerin rahatsız olduğu yargısının gazetenin mi başkasının mı olduğuna dair bir belirsizlik vardır. Haber metni okunduğunda başkasına ait olan bir sözün olduğu gibi haber başlığı yapıldığı anlaşılmaktadır. Başlıkta kimin sözü olduğunun belli olmadığı ve tırnak içine alınmaksızın kullanılan bu yargının genel bir kanı gibi dolaşıma sokulması, ülkeye “akın” eden Suriyeli mültecilerden Türklerin duyduğu “rahatsızlık”ın haklılaştırılarak yaygınlaştırılmasına aracılık etmektedir. Haberin metni incelendiğinde Türkiye’ye gelen savaş mağduru mültecilerin mülteci oldukları gerçeğinin unutulduğu ve savaşın bir tarafı olarak konumlandırıldığı görülmektedir. Savaştan kaçan mültecilerin Türkiye’deki Alevileri öldürmesinden korkulan Suriye’deki rejim karşıtı “radikaller” olabileceğine vurgu yapılmakta, “faaliyetlerinden şüphe” duydukları bu insanların varlığı nedeniyle kampların sınırın diğer tarafına taşınmasını isteyen “yerel halkın” sözlerine yer verilmektedir. Hem Türkiye’ye yerleşmiş mültecilerin hem de Türkiye vatandaşlarının yeni gelecek mültecileri istemediğinin ve onlardan korku duyduklarının açıkça ifade edildiği haberin metninde dile getirilen iddialar “akın” metaforunun başlıkta kullanılmasıyla da desteklenmektedir.

Akının büyüklüğü karşısında sınırların zorlandığına işaret edilen *Hürriyet* gazetesinin “*Sınır zorlanıyor 10 Kasım 2012*” başlıklı haberinde de “Türkiye’ye bir gecede 11 bin Suriyeli mülteci”nin gelmesiyle “Ankara’nın psikolojik eşiği”nin ikiye katlandığına vurgu yapılmakta, mülteci akının yarattığı tehlikenin büyüklüğü karşısında tahammül sınırlarının aşıldığı Türkiye başbakanının ve Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) yetkilisi Panos Moutzis’in sözlerine atıf yapılarak ortaya konulmaktadır.

"Akın" metaforunun kullanıldığı yukarıdaki haberlerde mültecilerin yaratabileceği tehlikeye açıkça işaret etmek yoluyla korkular büyütülmektedir. Sınırların zorlandığı bilgisi resmi ve yetkili kişilerin tanıklığı ile ortaya konulmakta, böylece mültecilerin ülkeye verebileceği zarara işaret edilmek yoluyla onlara dair olumsuz bir algı oluşturulmaktadır. van Dijk, ayrımcılığın, ırkçılığın "elle tutulur ve gözle görülür" pratiklerinin kökeninin önyargılarla ilişkili olduğunu söyler. Önyargılar ise zihinsel, psikolojik bir temele sahiptir. Bu durum ayrımcılık pratiklerinin daima niyetle ilgili olduğu anlamına gelmemektedir. Olumsuz zihinsel temsiller söylemler aracılığıyla açığa çıkar, sosyal olarak paylaşılır ve "diğerlerinin" temsilini negatif olarak etkiler. Önyargılar ve ideolojiler doğuştan gelmedikleri, etnik etkileşimler de kendiliğinden gelişmediği için dilsel ve söylemsel pratikler aynı zamanda ötekileştirmenin bilişsel boyutunda da temel bir role sahiptir (2008:103). Dolayısıyla mültecilere dair zihinsel temsillerin haber söylemlerini kuran metaforlarla kendini görünür kıldığı, formüle edildiği, savunulduğu ve meşrulaştırıldığı söylenebilir. Bu haberler takip edildiğinde sınırlara büyük akınlar halinde bir gecede gelen mültecilerin ülkenin doğusundaki sınırları aşarak ülkenin batısına doğru ilerlediği, otogarlara akın ettiği (Suriyeli sığınmacılar otogara akın etti *Zaman*, 15 Eylül 2015), şehirlerarası yollara taşıdığı (TEM'de Suriyeli mülteci seli! *Posta* 15. 09. 2015), İzmir, İstanbul (Suriyeli sığınmacılardan İzmir'e akın *Hürriyet*, 24.09.2014; Fikirtepe'ye Suriyeli mülteci akını *Hürriyet*, 27.06.2014) gibi önemli metropollere kadar yayılmaya devam ettikleri anlaşılmaktadır. Üstelik "Mülteci akını durmuyor, *Posta*, 30. 11. 2015" haberinde olduğu gibi bu akının durmaksızın devam ettiği bilgisi ile felaketin başedilmezliğine gönderme yapılmaktadır. Mülteci akını, seli ve dalgasının yarattığı tahribat yanında mülteci nüfusunun sayısal olarak artışını konu edinen haberlerde Suriye'ye sınırı olan kentlerde yaşanan sayısal artış için *patlama* (Suruç'un nüfusu patladı *Hürriyet*, 23.09.2014; MAZLUMDER: Devlet, Suriyelileri sokakta bıraktı; sosyal patlama kapıda *Zaman*, 29 Kasım, 2014), *yangın* (Bir kıvılcımla, mülteci sorunu yangına döner *Zaman*, 6 Temmuz 2015) gibi tehlike algısı yaratan başka metaforlar da kullanılmaktadır. Aşağıda yer verilen *Cumhuriyet* gazetesinin haberi söz konusu tehlike algısının metefor aracılığıyla yarattığının bir örneği olarak analiz edilmektedir:

'Türkiye alarm verdi'

Yabancı basın, Türkiye'nin, ülkeye gelen Suriyeli sayısının artmasıyla BM'nin devreye girmesini istediğine dikkat çekerek, Suriye'deki savaşın Türkiye'ye de taşma tehdidi olduğuna, Türkiye'nin uyarılarının arttığına işaret etti... Türkiye'nin, ülkeye gelen Suriyeli mülteci sayısının artmasıyla uluslararası toplumu uyarması yabancı basında geniş yer buldu... Medya organları, Suriye'deki savaşın Türkiye'ye de taşma tehdidi olduğuna ve Türkiye'nin tampon bölge oluşturma uyarılarına dikkat çekerken, Türkiye'nin alarm verdiği ve uyarılarının arttığı yorumunu yaptı. (*Cumhuriyet*, 7 Nisan 2015)

Haberde Suriyelilerin sayısal çokluğu ile bu çokluğun altında yatan tehlike iması arasındaki bağ, alarm metaforu ile kavramsallaştırılmıştır. İbrahim Efe

(2015) Suriyeliler ve medya üzerine yaptığı kapsamlı çalışmasında sığınmacıların nicelleştirilmesinin, sayılarla ifade edilmesinin tüm haber kaynaklarında sıkça uygulanan bir temsil biçimi olduğunun altını çizer. Efe, bu temsil biçiminin yukarıdaki haberlerde de görüldüğü gibi sadece sığınmacılarla ilgili sayısal bilgiler vermekle kalmadığını, sığınmacıların olumsuz temsiline aracılık ettiğini söylemektedir. Sayısallaştırma Suriyelileri bir yığın olarak göstermek yoluyla olumsuz bir algı yaratırken ikinci olarak da "ortalama ve kaba rakamsal ifadeler" tehdit ve güvenlik söylemlerinin birer parçası olarak olumsuzlamaya aracılık ederler (2015: 55-56). Tehlike algısına aracılık eden metaforlar incelenen beş gazete de benzer şekilde haberlerin söyleminin kurulmasına zemin hazırlamaktadır. *Cumhuriyet* gazetesinin hem yukarıda yer verilen hem de aşağıda yer verilen haberinde de "akın", "tazyik" ve alarm metaforları ile kurulan her iki haberin söyleminde de Türkiye'nin sınırlarına yönelik bir tehlike algısının nedeni mülteciler olarak işaretlenmiştir. Özellikle Türk silahlı kuvvetlerinin açıklamasını konu edinen *Cumhuriyet* gazetesinin aşağıdaki haberi akın ve silahlı kuvvetler sözcüklerinin bir arada kullanılması nedeniyle doğrudan doğruya bir savaş tehlikesine gönderme yapması açısından içinden dikkat çekicidir.

TSK'dan 'Şimşek' alarmı! Irak'tan mülteci akını kapıda

TSK yaşanan gelişmeler için 'Şimşek' alarmı verdi. Suriye sınırında olduğu gibi Irak sınırında da mülteci akını tehlikesi kapıda. Sığınmacıların giyecek, yiyecek ve içecek gibi temel ihtiyaçlarını karşılamakta da büyük güçlük çektiği ifade ediliyor. Çatışmaların sürmesi ve bölgede insani ihtiyaçların karşılanmasının imkansız hale gelmesi durumunda Suriye sınırında olduğu gibi Irak sınırından da Türkiye'ye bir akın olabileceği belirtiliyor. Esad güçlerinin Suriye'deki çatışmalarda üstünlüğü ele geçirmesinin Türkiye sınır kapılarına yönelik tazyiki etkileyecek bir unsur olarak değerlendiriliyor. (*Cumhuriyet*, 18 Haziran 2014)

Habere konu olan olay aslında sınır komşumuzda yaşanan savaştan kaçma ihtimali olan mağdur insanların çatışmanın şiddetlenmesi ile Türkiye'ye geçme olasılıkları ile ilgilidir. Ancak bu konu haberde "akın, silahlı kuvvetler, tazyik, alarm" gibi sözcükleri tercih edilerek anlatılmıştır. Böylece Türkiye'nin sınırlarını yıkmaya ve sınırdan içeri girme potansiyeli taşıyan mülteci akınına karşı Türkiye ordusunun savunma durumuna geçtiği ve "Şimşek alarmı" verdiği vurgulanarak 'büyük' bir tehlike algısı yaratılmıştır. Tehlike algısını yaratan bu metaforların İrlanda medyasında da benzer şekilde kullanıldığını söyleyen Amanda Haynes ve arkadaşları dalga, akış, sel, bataklık, akın gibi metaforların hem mülteci ve sığınmacıların ülkeyi istila ettikleri, tehlikeli bir durum olduğu algısını yarattığına hem de bu metaforların kullanılmasının sığınmacıların şeytanlaştırılmasına aracılık ettiğini söylemektedirler (2008). Yazarlar ayrıca suç oranlarında artış, ırkçılıkta ve ırksal çatışmalarda artış ve ulusal güvenliğin tehlikede olduğu varsayımını kanıtlamanın yolu olarak da bu metaforların haberlerin kurulumunda etkili enstrümanlar olarak işlev gördüğünün altını çizerler.

Tehlike algısına aracılık eden metaforların yanı sıra haberlerde ayrıca Suriyelilerin sayısal çokluklarının yaratabileceği tehlikenin olası sonuçlarının ne olabileceği de yine metaforlar aracılığıyla tarif edilmektedir. Örneğin, “patlama” metaforunun kullanıldığı “Suruç’un nüfusu patladı *Hürriyet*, 23.09.2014;” başlıklı haberde nüfusun, kontrol edilemez artışına, diğer bir anlatımla Suruç ilçesinin nüfusunun hazmetme kapasitesinin aşıldığına gönderme yapılırken, “MAZLUMDER: Devlet, Suriyelileri sokakta bıraktı; sosyal patlama kapıda *Zaman*, 29 Kasım, 2014” başlıklı haberde ise Suriyeli mültecilerin desteksiz bırakılmasının toplumun fiziksel, hukuksal, kültürel, ahlaksal düzenine, aile ve ahlak anlayışına olumsuz etkilerine gönderme yapılmakta, bu etkiye tepki olarak sokakta kalan Suriyeli mültecilere yönelebilecek ırkçı saldırılar “patlama” metaforu ile dile getirilmektedir. İkinci haberin metninde bir sivil toplum örgütü olan Mazlumder yetkilisinin açıklamalarına yer verilmekte; “Mültecilerin, buldukları yerde insanlarla ilişkileri tam sağlanamazsa ırkçılık ve yabancı düşmanlığı gibi büyük bir risk söz konusu” denilmekte, bu nedenle kamp dışında yaşayanların sorunlarının ciddi şekilde ele alınması gerektiği” uyarısında bulunmaktadır. Ayrıca “Suriyelilerin kendi başlarına bırakılmaları”nın doğru olmadığına vurgu yapan yetkili “savaştan kaçarak gelen insanın yanında getirdiği para çok kısıtlıdır. Onlara kendi getirdiklerinizle yetinin demek Türk toplumuna yabancı düşmanlığı yapın demektir” saptamasını yapmaktadır. Haberde kullanılan sosyal patlama metaforu ile çift taraflı bir tehlike algısı yaratıldığı söylenebilir. İki kendi başlarına kalan mültecilerin toplumsal düzeni bozma tehlikesi ile Türkiye vatandaşlarının tehlike altında olduğu algısı, ikincisi de Türkiye vatandaşlarının hissettikleri tehlike karşısında ‘haklı’ ırkçı saldırı potansiyeli nedeniyle mültecilerin tehlike altında olduğu algısı. Nitekim bu algının yine haberlere de yansıyan mültecilere yönelik linçlerin (bkz. Suriyeli aileye linç girişimi *Cumhuriyet*, Suriyelilere linç girişimi, *Posta* 24 Ağustos 2014; Gaziantep’te tehlikeli gerginlik: 1 ölü, *Zaman* 12 Ağustos 2014) meşurlaştırılmasına da aracılık edebileceği de öngörülebilir. Bu nedenle algının ötesinde fiili olarak da Suriyelilere yönelik linç girişimlerinin varlığı, halihazırda onların zor olan hayatlarını daha da zorlaştırmaktadır. Üstelik bu durumun mültecilerin Türkiye’den Avrupa’ya daha iyi bir yaşam umuduyla gitmek için yasadışı yollara başvurmalarını, dolandırıcıların tuzağına düşmelerini, hatta ölümü göze alarak tehlikeli yolculuklara çıkmalarını bile ‘istenilir’ kılabileceği söylenebilir. Bu nedenle, “Devlet, Suriyelileri sokakta bıraktı; sosyal patlama kapıda” haberinde olduğu gibi onların güvenliğinin sağlanması gerekliliğine işaret edildiğinde bile “patlama” metaforu gibi olumsuz çağrışımları olan metaforların kullanılmasının mültecilerin güvenliğine-hayatlarına kasteden bir tehdidin zeminini döşeyebileceği söylenebilir.

Ekonomi Metaforları: Ekonomik Yük, Ekonomiye Katkı Ve Pazarlık Konusu Olarak Suriyeli Mülteciler

Aşağıda yer verilen haber örneklerinde mülteciler “fatura”, maliyet” “yük”, “ucuz iş gücü”, “kaçak” ve pazarlık” gibi ekonomiye ait olan kavramlarla tanımlanmaktadır. Haberler analiz edildiğinde mültecilerin ekonomi alanına ait olan bu sözcüklerle metaforlaştırılmasının onların ekonomide gedikler açan bir

yük; ekonomiye katkı sağlayan "ucuz" bir iş gücü; Avrupa Birliği ile Türklere vize muafiyeti ve mülteciler için aktarılacak para miktarı konusunda bir pazarlık nesnesi olarak üç biçimde konumlandırılmak yoluyla ayrımcı söylemlerin aktörleri haline getirildiği görülmektedir.

Mültecilerin ekonomik bir "yük" olarak ele alındığı haberlerde "harcama", "fatura", "maliyet" sözcüklerine sayısal rakamlar eşlik etmekte (örn. Türkiye'ye maliyeti 4.5 milyar dolar *Zaman*, 4 Kasım 2014; Suriyeli sığınmacıların maliyeti günlük 7-15 lira *Hürriyet*, 22.05.2014; Türkiye 2011'den bu yana 2.1 milyon Suriyeli mülteciye 8 milyar dolar harcadı *Hürriyet*, 28.10.2015) bu yolla mültecilerin Türkiye ekonomisi için bir 'yük' oldukları algısı yaratılmaktadır. Aşağıda yer verilen haberlerde de görüleceği gibi sivil toplum örgütlerinin veya vatandaşların sözlerinin olduğu gibi taşındığı haberlerde bu durum açıkça ifade edilmekte; mülteciler, Türkiye vatandaşlarının ve ülkenin bütçesini eksilten ve vatandaşlara ağırlık yapan "yük" metaforu ile kavramlaştırılmaktadır. *Sabah* gazetesinin aşağıda yer verilen haberi yük metaforunun kullanıldığı haberlerin bir örneği olarak analiz edilmiştir.

Yükü, Türkiye omuzluyor

ABD'nin başkenti Washington D.C.'de bulunan Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi'nin (CSIS) yayımladığı son rapor, Suriye krizine müdahalede uluslararası kamuoyunun nasıl yetersiz kaldığını bir kez daha kanıtladı. "Ortadoğu'daki Savaşın İnsani Maliyeti" başlıklı raporda, krizin insani boyutlarının ihmal edilmesinin yanı sıra, *yükün çoğunun Türkiye'nin omuzlarında* olduğu da bütün çıplaklığıyla ortaya konuldu. Birleşmiş Milletler (BM) İnsani İlişkiler Koordinatörlüğü'nün açıkladığı son rakamlardan yapılan alıntılarla başlayan rapora göre, 2015 sonu itibarıyla Suriye'de 13,5 milyon insan yardıma muhtaç vaziyette yaşıyor. 6,5 milyon insan, Beşar Esad rejiminin ve onu destekleyen Rusya'nın bombardımanları nedeniyle ülke içinde yer değiştirmek zorunda kalırken, hali hazırda 4,6 milyon insan da rejim ve ona bağlı milis güçlerin kuşatma altında tuttuğu bölgelerde yaşam savaşı veriyor (*Sabah*, 14.2.2016)

Haberde kullanılan, "yük, omuz" metaforları ile Suriyelilerin, Türkiye'nin tek başına taşımak zorunda kaldığı bir ağırlık olduğu algısı yaratılmaktadır. Böylece resmi kurumların açıklamalarına gönderme yapılarak Avrupa'nın yardım etmemesi halinde Suriyelilerin ağırlığı altında Türkiye'nin ezileceği ima edilmektedir. Haberde ayrıca açıkça mültecilerin Esad rejimi ve bu rejimi destekleyen Rusya yüzünden mağdur olduğu, bu mağduriyetin ise mültecilere tek başına kucak açan Türkiye tarafından giderilmeye çalışıldığı vurgulanmak yoluyla biz-onlar karşıtlığı üzerinden Türkiye olumlanırken Rusya, Suriye ve mültecilere yardım etmeyen diğer ülkeler olumsuzlanmıştır.

Zaman gazetesinin 23 Kasım 2014 tarihli "Elektrik zammının yarısı kaçak içinmiş" başlıklı haberinde ise Suriyelilerin kaçak elektrik kullanmak yoluyla ekonomik kayıplara neden olduğu, bu kayıpların telafisinin ise yapılan zamlar yoluyla Türkiye vatandaşlarının cebinden çıktığı ima edilmektedir. Haberde "Elektriğe yapılan yüzde 9'luk zammın" nedenlerinden biri olarak Elektrik Dağıtım Hizmetleri Derneği tarafından Suriyeli sığınmacıların kullandığı elektrik gösterilmektedir. Mültecilerin kullandığı elektriğin "hazine'ye getirdiği yük" e değinen bu haberin "Suriyeli mülteciler de Etkili oldu" alt başlığında "özellikle kayıp kaçak bedelindeki yüzde 39,75'lik artışın, Suriyeli mülteciler için kurulan çadır kentlerde ve konteynir yerleşkelerinde kullanılan elektrik"ten kaynaklandığı, "Hazine'nin aylık 200 milyon lira mali yükünü" azaltmak için zam yaptığı bilgisi verilmektedir. Böylece doğrudan doğruya zam nedeniyle yaşanan ekonomik "yük"ün nedeni mülteciler olarak gösterilmektedir. *Posta* gazetesinin 01.09.2012 tarihli "Sığınmacıya 5 yıldızlı yemek" başlığı ile verdiği haberde ise açıkça bir maliyetten söz edilmemekle birlikte Suriyelilere yönelik üstü örtük bir olumsuzlama yapıldığı söylenebilir. Bu açıdan bu haberde Santa Ana'nın (1999:218) vurguladığı gibi mültecilere yönelik ırkçılığın söylemsel inşasının ustalıklı, incelikli ve aşağılayıcı bir şekilde yapıldığı söylenebilir. Nitekim haberde sığınmacı olan bu insanlara tıpkı ekonomik, politik vb. ayrıcalıklı konumda olan insanların sahip olabileceği bir imkan sunulduğu ima edilirken üstü örtük olarak sığınmacılara tanınan bu ayrıcalığın "biz"e tanınmadığı çağrışımı yapılmaktadır. Haberin girişinde yer verilen "belirlenen şartlar 5 yıldızlı restoranları aratmadı", "Suriyelilere, dana ve koyun eti", "lezzetli meyve", "yüksek randımanlı ekmecek" ifadeleri ile başlık arasında bağlantı kurulduğunda Suriyeli mültecilere ekonomik ayrıcalık tanındığına gönderme yapılmaktadır. Suriyelilere ayrıcalık tanındığı iması Ülku Doğanay ve Hatice Çoban Keneş (2016) tarafından yapılan "Yazılı basında Suriyeli mülteciler: Ayrımcı söylemlerin rasyonel ve duygusal gerekçelerinin inşası" başlıklı çalışmada ulusal basında taradıkları 1022 haberden 223'ünde yer alan yoğun bir ima olarak ortaya konulmaktadır. Örneğin, *Posta* gazetesinin "Suriyeli mültecilere kredi kartı" (14 Mayıs 2012) tarihli haberinde, Suriyeli mültecilere kredi kartı verildiği iddiasının bir gerçeklikmiş gibi aktarıldığı, benzer şekilde, haberlerde vatandaşlar tedavi olamazken hastanelerden Suriyelilerin ücretsiz yararlandığı, üniversitelere sınavsız ve belgesiz gireceklerinin iddia edildiğini, bu türden iddiaların sadece sıradan vatandaşlar tarafından değil muhalefet partileri, siyasetçiler tarafından da aktarıldığı belirtilmektedir. Yazarlar, bu türden açıklamaların, Suriyeli mültecilere yönelik ayrımcı yargıları pekiştirebileceği ve Suriyelilerin mağduriyetlerini artırabileceğinin altını çizerler (2016:18). Bu vurgu, Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde evlerine, iş yerlerine yapılan saldırı ve linçler de göz önüne alındığında önemlidir ve özellikle metaforların ardına gizlenen ayrımcı- nefret içerikli yargıları üretmek ve dolaşıma sokmak yoluyla Suriyelilere yönelik nefret suçlarının artmasında basın dilini ve söylemini önemli kılar.

Öte yandan yukarıdaki haberlerde öne çıkarılan ve haber metinlerinde de ayrıntılı olarak yer verilen Suriyeli mültecilerin bir "yük" olduğu ve "ekonomiyi

olumsuz etkilediği" tespitinin-algısının aksine mültecilerin ekonomiye iş gücü olarak katkı sağladığı, özellikle Suriyelilerin ülkeye gelişi ile inşaat başta olmak üzere birçok işkolunda ucuza çalıştırdıklarına dair verilerin varlığı dikkate alındığında "yük" metaforu ile mültecilere yönelik ayrımcılığın-haksızlığın çerçevesi daha belirgin olarak ortaya konulabilecektir. Nitekim Akif Kara ve Meryem Kurtulmuş tarafından 2015 yılında yapılan çalışma, mültecilerin işverenler açısından kayıt dışı göçmen emeğinin özellikle inşaat sektörü gibi emek-yoğun ve niteliksiz işlerin yapıldığı sektörlerde yedek işgücü olarak kullanıldığını göstermektedir. İşverenler böylece bir taraftan "göçmen işçileri, daha az ücretle daha fazla saat kayıt dışı istihdam ederek birçok mali yükten" kurtulmakta ve ayrıca iş gücü maliyetlerini düşürmekte iken diğer taraftan hem işçiler arasında rekabet yaratmak yoluyla genel olarak ücretler aşağıya çekilmekte hem de işçiler üzerindeki denetim arttırılmaktadır (2015:64). Örneğin *Hürriyet*'in 20.10.2012 tarihli "Savaştan kaçan Suriyeliler, sigortasız olarak tekstil atölyelerinde çalıştırılıyor" başlıklı haberi ve yine "Suriyeli mülteciler tarımda ucuz işgücü oldu" başlıklı *Zaman* gazetesine yer alan her iki haberin başlığı ve haber içerikleri de bu araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir. *Hürriyet* gazetesinin haberinde "İç savaşta kaçarak Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacılar yeni bir 'işgücü' yarattı. İstanbul'da çadırlarda kalan Suriyeliler özellikle tekstil atölyelerinde sigortasız ve ağır şartlarda çalıştırılıyor" bilgisine yer verilmekte, "İstanbul'da mahalle aralarına kurulan çadırlarda kalan Suriyeliler, ayda 700-800 liraya veya gündelik bedelle 25-30 liraya başta tekstil olmak üzere pek çok sektörde sigortasız ve kendilerine hiçbir sosyal hak tanınmadan çalıştırılıyor" denilmektedir. Aynı haberde "ismini vermek istemeyen bir tekstil atölyesi sahibi" tarafından çok daha düşük ücretle çalıştırabildikleri için Suriyeli çocukların da "kaçak" olarak çalıştırıldığı, "Türk işçi günlük en az 50-60 liraya çalıştırılırken", Suriyeli işçilerin bu ücretin yarısına denk gelen "25 lira civarında" çalıştırıldığı itirafına yer verilmektedir.

"Suriyeli mülteciler tarımda ucuz işgücü oldu" 28.10.2015 tarihli *Zaman*'ın haberinde de "Savaşta kaçıp Türkiye'ye sığınan Suriyeli mültecilerin "tarımda ucuz işgücü olarak istihdam edilmeye" başladığı "Erzurum'daki çok sayıda üretici, çiftçi tarlada çalıştıracak işçi bulamayınca ucuz işçi olarak" mültecileri çalıştırdığı, bu durumun aynı zamanda "Türkiye'de işsizlik problemini büyüttüğü"ne vurgu yapılmaktadır. Haberde ayrıca "günlük 60 TL yevmiyeye işçi bulamayan şeker pancarı üreticileri ve kaba yem üreticileri" günlüğü 40 ile 50 TL'den işçi çalıştırdıklarına "yasalara göre kaçak işçi çalıştırmanın suç olması"na rağmen üreticilerin, "ucuz iş gücü olarak Suriyelileri çalıştırmayı tercih" ettikleri bilgisine yer verilmektedir. Bir önceki haberde olduğu gibi bu haberde de "Açık kimliğinin yayınlanmasını istemeyen Y.K. isimli çiftçi'nin tanıklığına yer verilmekte, "Kaçak işçi çalıştırmak suç. Ancak köyümüzde 70 TL yevmiye ile ramazanda şeker pancarında çalıştıracak işçi bulamadım" itirafı ile mültecilerin ucuz iş gücü olduğu iddiası desteklenmektedir.

Mültecilerin "sigortasız ve ağır şartlarda" çalıştırıldığı bunun karşılığında asgari ücretten de düşük ücretler aldıkları, özellikle de "az para" verildiği için

çocuk işçilerin işverenler tarafından tercih edildiği ve mültecilerin "yaşamak için" bu duruma razı olmak zorunda kaldıkları gözönüne alındığında mültecilerin ekonomik bir *yük* olarak işaretlendiği haberlerin tersine; mültecilerin sayısal çokluğunun ticarete canlılık getirdiği, esnafın yüzünü güldürdüğü ve onları sömüren işverenlerin "yük"ünü hafiflettikleri ileri sürülebilir. Nitekim *Posta*'nın "Suriyeli sığınmacılar tarım işçisi oldu" başlıklı aşağıda yer verilen haberin alt başlığında mültecilerin "ekonomik bir yük" getirdiği algısının tersine mültecilerin "ucuz", "kaçak", "sigortasız" çalıştırılmak yoluyla üretime katkı sağlayan, işverenin yükünü alan aktörler oldukları "kurtarıcı" metaforu ile kavramsallaştırılarak başlığa taşınmıştır:

'SURIYELİLER KURTARICI OLDU': Kırmızı biber üreticisi Bayram Şimşek, mevsimsel nedenlerden dolayı kırmızı biberde rekoltenin düşük olduğunu söyledi. Ayrıca tarım işçisi bulmakta sorun yaşadıklarını aktaran Şimşek, "Suriyeli misafirlerimiz imdada yetişti. İzin saatlerinde çalışma talebi biz çiftçilerin kurtarıcısı oldu. Suriyelilere fiyat tespit komisyonun ön gördüğü yevmiyeleri veriyoruz. Suriyeliler, günde ortalama ortalama 9 ile 13 lira kazanıyor. Temiz çalışıyorlar, ancak işçilikte biraz yavaşlar" dedi. (*Posta*, 04.09.2012)

Haberde "tarım işçisi bulmakta sorun yaşadıklarını aktaran" bir işverenin "Suriyeli misafirlerimiz imdada yetişti. İzin saatlerinde çalışma talebi biz çiftçilerin kurtarıcısı oldu" ifadesine yer verilmektedir. Dolayısıyla ucuz işgücü olarak güvencesiz çalıştırılan, emekleri sömürülen mültecilerin böyle olduğu halde tam tersine işçi ücretlerini düşürdüğü, işsizliği arttırdığı ve *ekonomik yük* oldukları algısının yaratılması söylemsel olarak ekonomik bir *yerdeğiştirme* stratejisi olarak işlev görmektedir. Mültecileri ayrımcı söylemlerin hedefine yerleştiren bu *yerdeğiştirme* stratejisiyle bir yandan savaş ekonomisinin büyüttüğü sınıfsal ayrımların ve çatışmaların sebepleri görünmez kılınmakta, bir yandan Suriyelilerin ekonomik olarak daralmanın sorumlusu olarak öne çıkarılmasıyla hem sorumluluktan kaçınılmasına hem de öfkenin ve eleştirilerin yönelmesi gereken asıl hedefin saptırılmasına aracılık edilmektedir. Böylece mültecileri sömüren, düşük ücrete çalıştıran işverenlere, onlardan yüksek kiralar talep eden mülk sahiplerine ve çalışma izni vermeyerek mültecilerin "kaçak" sigortasız çalıştırılmalarına yol açan politik aktörlere yönelmesi gereken öfke ve tepki, en kırılğan durumdaki mültecilere yöneltilmektedir.

Mültecileri ekonomik bir yük olarak işaretleyen haberler ile mültecilerin ekonomiye yaptıkları katkıyı öne çıkaran özellikle de "kaçak, sigortasız" çalıştırılmak yoluyla ucuz emek gücü olarak "işverenlerin yükünü hafifleten aktörler" olarak konumlayan haberlerde kullanılan metaforların Suriyeli mültecilere yönelik algının şekillenmesindeki rolü görülebilmektedir. Nitekim Gaziantep yerel basınında Suriyeli imgesini kalkan, gelişen yeni taşrallık kavramı üzerinden ele aldığı çalışmasında (2015) Mesut Yücebaş da bu algı değişkenliğine işaret etmektedir. Basının Suriyeli imgesinin misafirperver "biz"den ev sahibini tehdit eden misafir mültecilerle; "biz"ın ekonomik

zenginliğini arttıran mülteciden "biz"İN- dinamik, kalkınan ekonomisini bitmeyen misafirliği ile krize sokan, çöküntüye uğratan ve kent dinamizmini yok eden mülteci arasında salındığını söyleyen Yücebaş, bu imge farklılığını aslında Suriyelilerin kalkınan, gelişen, büyüyen Anadolu kentlerinin yeni türdeki muhafazakâr dinamizminin eskiliğinin görünür kılınması olarak yorumlar. Böylece Yücebaş, Suriyeli mültecilerin şehrin sokaklarında hayatta kalma mücadelesi verdikleri sürece onların yeni taşranın kalkınma söyleminin nasıl da boş bir söylem oluşunun hatırlatması olarak rahatsız edici olmaya devam edeceklerine işaret eder (2015: 38-47).

Mültecilerin "biz"İN ekonomisinin içini boşaltan kişiler olarak inşa edilmekten ekonomiye yaptıkları katkı arasında konumlandırıldığı haberlere özellikle 2015 Eylül ayından itibaren mültecilerin Avrupa ülkelerine geçişte Türklerin vizeden muaf olmaları ve Türkiye'ye aktarılacak para miktarıyla ilgili bir pazarlık nesnesi olarak konumlandırıldığı haberler eklenmiştir. Bir sonraki alt başlıkta ayrıntılı olarak analiz edilecek olan 3 yaşındaki Ayan Kurdi'nin 2 Eylül 2015 tarihinde Muğla'nın Bodrum ilçesinde kıyıya vuran cansız bedenine ait görüntüsü hem Türkiye basınında hem de Avrupa basınında geniş yer bulmuş, mültecileri ölüme götüren bu "kaçak" yolculukların önlenmesi gerekliliği tartışmalarını başlatmıştır. Ayan Kurdi'nin ölümünün yarattığı infial ile başlayan tartışmaların bir sonucu olarak mültecilerin Türkiye'den Avrupa'ya geçişinin önlenmesi, Türkiye'de kalmalarının sağlanması konusunda olaydan yaklaşık bir ay sonra Ekim 2015'te Türkiye ile Almanya'nın başını çektiği Avrupa birliği üyesi ülkeler arasında görüşmeler yapılmıştır. Basının haber söyleminde Türkiye'yi "Avrupa sahili"ne çıkaracak bir fırsat olarak değerlendirilen mülteciler "kriz", "fırsat", "geçiş", "vize", "talep" ve "pazarlık" gibi ekonomi metaforlarıyla kavramsallaştırılarak araçsallaştırılmıştır.

16 Ekim 2015 tarihli *Sabah* gazetesinde yer alan "AB'den sığınmacılar için Türkiye'ye hediye"; *Zaman*'da yer alan "Göçmen dalgası Türkiye'yi AB sahiline çıkarabilir mi? 15.10.2015; *Hürriyet*'te yer alan "AB ile mülteci anlaşması ne getirecek ne götürecektir 16 Ekim 2015; *Posta*'da yer alan " AB Türkiye'ye 3 milyar Euro yardımı onayladı 03 Şubat 2016; başlıklı haber örnekleri, mültecilerin ekonomi metaforları içinde bir pazarlık konusu olarak ele alındığını ortaya koymaktadır. Bu haberlerde mültecilerin "kriz", "fırsat", "geçiş", "vize", "talep" gibi ekonomiye ait olan terimlerle bir arada kullanıldığı görülmektedir. Öte yandan mültecilerin bir pazarlık unsuru olarak ele alındığı bu haberlerin görüş açısının dışında mültecilerin daha iyi bir yaşam umuduyla çıktıkları tehlikeli yolculukların ve bu yolculukların ölümlerle biten trajik hikâyelerinin yattığı söylenmelidir. Aşağıda yer verilen 15 Ekim 2015 tarihli *Hürriyet* gazetesinin "AB ile kıran kırana pazarlık" başlıklı haberi bu bağlamda analiz edilmektedir. Haberde "kriz, talep, çözüm, pazarlık" sözcükleri geçmekte, "mülteci krizi"ni çözmek için yapılan görüşmenin sonucunda mültecilerin ne olacağıyla ilgili detaylı bir açıklamaya yer verilmemekle ancak, mülteciler için Türkiye'nin 'yapacağı şey' karşılığında Türkiye'ye "vize muafiyetinin hızlandırılacağı" ve

mülteciler için "3 milyar Euro yardım" yapılacağı konusunda anlaşmaya varıldığı bilgisi verilmektedir:

AB ile kıran kırana pazarlık

MÜLTECİ krizine karşı alınacak önlemler kapsamında Türkiye'yle etkili ve yoğun işbirliğini olmazsa olmaz olarak gören Avrupa Birliği ile Ankara arasında kıran kırana yürütülen pazarlıklar olumlu sonuç verdi.

....

Vize muafiyeti süreci hızlandırılacak AB Komisyonu Başkanı Jean Claude Juncker, Türkiye'deki mültecilerin Türkiye'de kalmasını ve Türkiye üzerinden AB'ye geçmelerinin engellenmesini sağlayacak bir plan üzerinde anlaşıldığını söyledi. Juncker'in anlaşmayla ilgili olarak verdiği tek detay vize muafiyeti sürecinin temel ilkelerden vazgeçilmeden hızlandırılacağı oldu.

...

Merkel, mülteciler için kullanılmak üzere yaklaşık 3 milyar euroluk yardımın gündemde olduğunu kaydetti. Merkel mali yardım konusunda detayların müzakere edileceğini de sözlerine ekledi.

Haberde kullanılan pazarlık sözcüğü ekonomiye ait bir kavramdır ve 'bir alışverişte tarafların kendileri için en elverişli fiyatı karşısındakine kabul ettirmek amacıyla yaptıkları görüşme' olarak tanımlanır (TDK, 2016). Haber başlığında "Kıran kırana yapılan pazarlık" sözcükleri ile üstü örtük olarak sözü edilen mülteciler, metinde ise açıkça kullanılmaktadır. Mültecilerin kendilerini ilgilendiren bir konuda başka ülkeler arasında yapılan bir pazarlığın konusu olduğu, bu pazarlık sonucunda "Türkiye'deki mültecilerin Türkiye'de kalmasını ve Türkiye üzerinden AB'ye geçmelerinin engellenmesini sağlayacak bir plan üzerinde" anlaşmaya varıldığı söylenmektedir. "Kıran kırana pazarlık" sözcükleri ile verilen bu haberde "mülteci krizi"nin aşılacağı algısı yaratılmaya çalışılırken bu algının tersine gerçekte olan ise Türkiye'nin hazmetme kapasitesini aşan sayıda mültecinin Türkiye'ye hapsedilmesi karşılığında AB ülkelerinin Türkiye'ye vize muafiyetini hızlandıracağı ve mültecilerin Türkiye'de kalması karşılığında Türkiye yönetimine para yardımı yapılacağıdır. Aynı konu *Sabah* gazetesinin 16 Ekim 2015 tarihli haberinde ise "AB'den sığınmacılar için Türkiye'ye hediye" başlığı ile verilmiştir. Haber metni okunduğunda "sığınmacıların kayıt altına alınıp Türkiye'de kalması" ve "insan kaçakçılığıyla mücadele" edilmesi karşılığında Türkiye'ye "Mali yardım, vize serbestisi, üyelik müzakerelerinin canlandırılması" vaadinde bulunduğu ancak bu vaadin sığınmacılara değil, sığınmacılar üzerinden Türkiye'ye verilen bir "hediye" olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıdan *Sabah* gazetesinin haber başlığının ima ettiğinin tersine bu ima ile aslında sığınmacıların Türkiye'ye hapsedilmesi ve Avrupa ülkelerine gitmelerinin engellenmesi olduğu gerçeğinin örtülmeye çalışıldığı söylenebilir.

Aynı konu *Cumhuriyet* gazetesinde ise "Davutoğlu ve Merkel pazarlık yaparken Ege'de 27 mülteci can verdi" başlığı ile haberleştirilmiştir. Her iki tarafın toplantıdaki konuşmalarına ayrıntılı olarak yer verilen haberin girişi ise şöyledir:

Almanya Başbakanı Angela Merkel, Ankara'da, Başbakan Davutoğlu ile "Mülteci" sorununu görüştü. Merkel ve Davutoğlu görüşürken, Ege denizinde iki ayrı faciada 27 mülteci boğularak can verdi. (*Cumhuriyet*, 8 Şubat 2016)

Haberdeki bu girişten sonra "Türkiye'ye mülteciler için 3 milyar Avro" alt başlığında ise "Almanya Şansölyesi Angela Merkel, "mülteci" sorununu görüşmek için yine Türkiye'ye geldi. Merkel ve Davutoğlu 3-5 pazarlığı yaparken Ege'de iki ayrı faciada çoluk çocuk insanlar soğuk sulara boğuldu, 27 insan yaşamını yitirdi denilmektedir. Dolayısıyla bu haberde mülteciler üzerinden para pazarlığı yapıldığı anda bile hayatlarını kaybeden mülteciler olduğuna vurgu yapılarak Suriyelilerin hayatları üzerine yapılan bu pazarlığın eleştirildiği görülmektedir. Dolayısıyla metaforların hem haber kaynaklarının hem de medyanın politik çıkarlarına ve amaçlarına aracılık eden unsurlar olarak anlamın gizlenmesine ya da farklı boyutlarıyla öne çıkarılmasına hizmet edebildiği saptanabilmektedir.

Bodrum Sahiline Cesedi Vuran Mülteci Bebeğin Haberleştirilmesinde Metafor Kullanımı: Kurban Metaforları

Ayan Kurdi'nin ölümünün yarattığı etkiyle kıpırdayan Avrupa Birliği ülkelerinin bugün itibariyle geldikleri nokta yukarıdaki haberlerde de görüldüğü gibi mültecilerin Türkiye'den çıkmaması için Türkiye ile yaptıkları pazarlık görüşmeleridir. Bu olayın mülteciler üzerinden ekonomik bir pazarlık konusu olması bir yana Türkiye basınında Ayan bebeğin kıyıya vuran cesedinin hangi bağlam içinde ve hangi metaforlar ile haberleştirildiği, Türkiye basınının mültecileri ölüme mahkum eden koşullara karşı bakış açısını gösteren bir düğüm noktası olarak ele alınabilir. Olay, incelenen beş ulusal gazetede 3 Eylül 2015' tarihli haberlerde "İnsanlık kıyıya vurdu" *Sabah*; "Bu kez Ölüm kıyıya vurdu" *Cumhuriyet*; "insanlık battı, vicdan kıyıya vurdu" *Zaman*; Bodrum'da sahile vuran Suriyeli bebek cesedi ağlattı *Posta*; Büyük dramın sembolü Aylan ve Galip *Hürriyet* başlıkları ile duyurulmuştur.

van Dijk başlıkların önemli metinsel ve bilişsel işlevler ortaya koyduğuna vurgu yapar. Metinde aktarılan en önemli bilgiyi özetleyip, haberin ana konusunu ifade eden başlıklar aynı zamanda haberin ilk göze çarpan kısmı olmaları nedeniyle okurun haberin ne hakkında olduğunu anlamak için başvurduğu ilk yerdir. Başlık, okurun hafızasında haberin anlaşılması için gereken bilginin çağrıştırılmasına yol açmanın yanında hafızada haberde aktarılan olayın temsiline yönelik örgütleyici bir ilke oluşturur. Olayla ilgili en önemli bilgiyi aktardıkları için başlıklar, anlamlandırma sürecini de yönlendirmekte, belli bir bakış açısının üretilmesine aracılık etmektedirler. Çoğunlukla editörler tarafından hazırlanan haber metnini en iyi şekilde özetlemesi yanında hem okur için çarpıcı olacak hem de gazetenin yayın politikasına en uygun düşecek başlığı da bulmaya çalışırlar. Bu nedenlerle van Dijk, başlıkların çoğunlukla ideolojik imaları barındırdığının altını çizer (1991: 50-52). Bu açıdan Ayan bebeğin kıyıya vuran cesedinin görüntüsü başlı başına çok anlam üretebilecek bir güce sahiptir. Ancak olayın

hangi sözcüklerle, metaforlarla başlığa taşındığı basının mültecilere bakışını gösteren bir düğüm noktası olması bakımından ele alınabilir.

Lastik botun batması sonucu boğulan ve cesedi kıyıya vuran Ayan bebek *Sabah* gazetesinde -insanlık kıyıya vurdu- başlığı ile ilk sayfada yer almış ve insanlık metaforu ile kavramlaştırılmıştır. Böylece gerçekte kıyıya vuran bebeğin cesedi insanlık metaforu ile kavramlaştırılmış Ayan'la birlikte insanlığın da kıyıya vurarak öldüğü ima edilmiştir.

Resim 1: Sabah, 3 Eylül 2015, s.1

Başlıkta kullanılan bu metaforun ideolojik olarak ima ettikleri düşünüldüğünde gazetenin bu metafor ile eğer bir suç varsa bunu tüm insanlığın işlediğine, sorumluların da tüm insanlık olduğuna işaret etmek yoluyla olayı genelleştiren bir söylemsel strateji olarak kullandığı ileri sürülebilir. Ölen, 3 yaşındaki mültecileştirilen bebek değil, tüm insanlıktır. Ayrıca ironik bir şekilde bir yandan insanların-okuyucunun vicdanına-insanlığına seslenilirken bir yandan da insanlık zaten kıyıya vurduğu için bunun boş bir seslenme olduğu görülmektedir. Genelleştirmeye aracılık eden bu metafor ile söylemin üzerini örttüğü asıl gerçeğin ise, insanları yersiz yurtsuz bırakan, sınıfsal ayrımları büyüten savaş olduğu söylenebilir. Aşağıda haberlerden alınan kesitlerde sıklıkla boş bir gösteren olarak işlev gören soyut, sınırları muğlak metaforlar kullanıldığı görülmektedir.

Umut yolculuğunda kıyıya vurmuş minik bedenlerin çaresiz fotoğrafı günün tartışma konusuydu. Türkiye’de ve dünyada herkes bunu konuştu. Bu arada, saatler ilerledi, sabahın ilk ışıklarıyla ortaya çıkan *kâbus sahilinde* yaşam hızla normalleşti. (*Sabah*, 3 Eylül 2015)

Kaçakların bile bile ölüme gittiği belliydi. İşte gördüğünüz gibi yaşam burada

devam ediyor, insanlar denize girmeye devam ediyor" dedi. (*Sabah*, 3 Eylül 2015)

Yaşamak için *ölüm yolculuğu* sürüyor (*Sabah*, 5 Eylül 2015)

İki yaşındaki Aylan ve ağabeyinin de aralarında bulunduğu 8'i çocuk 12 kişinin ölümü, dünya gündemindeki yerini korurken, Bodrum sahillerinde *ölüm yolculukları* hız kesmiyor (*Sabah*, 5 Eylül 2015)

Umut yolculuğu, ölüm yolculuğu, kaçak, kabus sahili gibi metaforik kavramlaştırmalarla inşa edilen haber söylemlerinde mülteciler kaçak, yaptıkları yolculuklar da bile bile yapılan "ölüm yolculuğu"dur. Kaçak metaforunun kullanıldığı bu türden haberlerde bilişsel olarak kanun dışı hareket etmenin olası sonuçlarından biri de ölmek, öldürülmek, kıyıya vurmak olarak çerçeveslenir. Dolayısıyla kaçak olarak kriminalize edilen mültecilerin yasa dışı yollara başvurarak kaçmalarının bir sonucu olarak ölümleri de normalleştirilmektedir. Nitekim Ayan bebeğin ölümüne kadar pek çok mültecinin batan botlar nedeniyle boğulduğuna, bedenlerinin kıyıya vurduğuna dair haberler yapılmıştır. Ancak bu haberlerin tamamında mesele suç boyutuyla ele alınmış, "insan kaçakçılığı" ve "yasa dışı yollar" gibi sözcük tercihleri ile gazetelere taşınmış bu ölümler karşısında da herhangi bir kitlesel tepki gelişmemiştir (Bkz. Doğanay ve Çoban Keneş, 2016). Dolayısıyla ölen ancak bir bebek olduğunda, görüntüsü bütün masumiyetiyle fotoğraflanıp yayılabildiğinde bir infiale yol açabilmiştir. Nitekim pek çok haberin başlığında ve metninde bu masumiyete sıklıkla vurgu yapılmakta ancak yine de söz konusu masumiyet bir kurbanlaştırma stratejisi içinde haberlerde ele alınmaktadır. Aşağıdaki haberde doğrudan doğruya kurban metaforu kullanılmış ve başlığa taşınmıştır:

Aylan ve umut yolculuğu kurbanları için anma eylemi

Bodrum'da, sosyal medyadan örgütlenerek bir araya gelen ve hepsi siyah kıyafetler giyen grup, Avrupa ülkelerine gitmek isterlerken yaşamlarını yitiren mültecileri, tüm dünyayı sarsan Suriyeli 2 yaşındaki Aylan Kurdi'in cesedinin bulunduğu Alihoca Burnu Plajı'ndaki eylemle andı. Kalabalıktakiler, tencere, tava ve kaşık çalıp, düdük öttürerek farkındalık yaratmaya çalıştı, saygı durumunda bulundu, sahile çiçek ve oyuncak bıraktı (*Posta*, 2 Nisan 2016)

Mülteciler kaçak metaforu ile kavramlaştırıldığında onların tehlikelerle hatta ölümlerle karşı karşıya kalmalarının normal olduğuna dair kalıp yargılar, önyargılar haberlerin söylemini de kurmakta ve bu zihinsel temsiller haber söylemleri ile dolaşıma çıkarak yaygınlaştırılmaktadır. Dolayısıyla bir mülteci tıpkı Ayan bebek gibi bütün önyargıları altüst edecek kadar masum değilse denizde boğulması kaçak olduğu için 'normal'dir. Bunun normal olmadığına dair imalar içeren aşağıdaki haberler ise haberlerin alındığı *Cumhuriyet* gazetesinin ideolojik konumlanışı ve iktidar karşıtlığı ile açıklansa da dikkat çekicidir.

'Aylan, Kürtlerin mazlumiyetini simgeledi'

KUZEY Irak'taki Bölgesel Kürt Yönetimi Başkanı Mesut Barzani, Bodrum'dan Avrupa ülkelerine gitmek isterken 12 kişi ile birlikte yaşamını yitiren 2 yaşındaki Aylan Kurdi'nin babası Abdullah Kurdi'yi kabul ederken, "Aylan, Kürtlerin mazlumiyetini simgeledi" dedi. (*Cumhuriyet*, 30 Eylül 2015)

Ölüm teknelerine 'hayır' diyenlerin mücadelesi: 'Crossing no more'

'Crossing no more' liderleriyle buluşan Cumhuriyet, mültecilerin ilk günden beri amaçladıklarını, Büyük İstanbul Otogarı'ndaki ablukayı, Ankara'daki Davutoğlu görüşmesini ve otobüslere bindirildikten sonra tekrar sokaklara terkedilen binlerce mülteciyi konuştu.

'Crossing no more' hareketi, Türkiye'nin dört bir yanından ve komşu ülkelerden binlerce insanın Avrupa ve Türk hükümetine ölüm teknelerinde boğulmak istemediklerini duyurma çabasıydı. Edirne'de büyük bir buluşmak için sosyal medya üzerinden organize olan birkaç arkadaşın başlattığı bu hareket, başladığı günden itibaren hükümet tarafından büyük bir kuvvetle bastırılmaya çalışıldı. Hareketin liderleri Ahmet Al-Amin, Kenana Al-Kurdi ve arkadaşlarıyla Taksim'de buluşan Cumhuriyet, mültecilerin ilk günden beri amaçladıklarını, Büyük İstanbul Otogarı'ndaki ablukayı, Ankara'daki Davutoğlu görüşmesini ve otobüslere bindirildikten sonra tekrar sokaklara terkedilen binlerce mülteciyi konuştu. Aldıkları sayısız tehditten ve caydırma operasyonlarından son derece yorgun düşen grup, hareket hükümet tarafından bastırıldıktan sonra bile hayallerinden ve insani taleplerinden vazgeçmiyor. Kendileri, aileleri ve ülkelerinden kaçan binlerce insan için yaşanılabilir bir gelecek ve eşit şartlar istiyorlar. (*Cumhuriyet*, 27 Eylül 2015)

'Aylan, Kürtlerin mazlumiyetini simgeledi' başlıklı haber Bölgesel Kürt Yönetimi Başkanı Mesut Barzani'nin sözünün başlığa taşınmasından oluşmaktadır. Haberde yer alan mazlumiyet sözcüğünün imaları önemlidir. Nitekim "Mazlum olma, zulme uğrama hâli" anlamlarına gelen bu sözcükle Kürtlerin bitiştirilmesi sayesinde onların yaşadığı tarihsel bir sürece gönderme yapılmakta, bu tarihsel sürecin zorluklarının bir simgesi olarak da Ayan bebek gösterilmektedir. Böylece Ayan bebeğin de yerinden yurdundan edilen başka Kürtler gibi yurdundan çıkmak zorunda kaldığı, mültecileştirildiği, yaşamak için başka bir ülkeye giderken yolda can verdiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla umut ya da ölüm yolculuğu ile kurbanlaştırılan, hiçbir özneye, nesneye gönderme yapmayan soyut metaforlar yerine mazlumiyet metaforu ile birlikte Kürtlerin ilişkilendirildiği bu haberde mülteci olarak tanımlananların kim olduğu, neden mülteci oldukları ve neden öldüklerine dair başka çıkarımlar yapılabilmektedir. İkinci haberde de 'Crossing no more' adlı bir sivil toplum örgütünün mülteci ölümlerini durdurma girişimi anlatılmakta bu örgütün sloganı haberin başlığına taşınmaktadır. Haberde örgütün "Kendileri, aileleri ve ülkelerinden kaçan binlerce insan için yaşanılabilir bir gelecek ve eşit şartlar" istediğine vurgu

yapılmakta ayrıca, bu örgütün Avrupa ve Türk hükümetlerinden mültecilerin "Ölüm teknelerine" mecbur bırakılmalarının engellenmesi talebine yer verilmektedir.

Van dijk, haber söylemlerinin yapıları ile bu söylemleri üretenlerin zihinsel temsilleri arasındaki bağa işaret eder (Dijk,1992). Bu bağın görünür kılınmasında ise metaforlar önemli bir işleve sahiptir. Nitekim yukarıdaki haberlerde de görüldüğü gibi metaforlar gazetelerin sahip olduğu ideolojik yapıların, zihinsel temsillerin niteliğine işaret eden araçlar olarak işlev görmüşlerdir. Haberlerin söyleminin kurulmasına ve istenen anlamların çağrılmasına aracılık eden metaforlarla mültecilerin soyut, tanımsız öznelerle dönüştüğü görülebilmekte ya da son iki haberde olduğu gibi somut belirgin özneler olarak kavramsallaştırılması mümkün hale gelebilmektedir. Dolayısıyla mültecilere dair zihinsel temsillerin haber söylemlerini kuran metaforlar ile kendini görünür kıldığı, formüle edildiği, savunulduğu ve meşrulaştırıldığı söylenebilir.

Sonuç

Gazete haberlerinde sığınmacılara, göçmenlere, mültecilere ilişkin metaforların ayrımcı söylemlerin inşasındaki rolünü sorunaştırılan bu çalışmanın temel bulgusu, mültecilerin ayrımcı, ırkçı söylemlerin olumsuz aktörleri olarak üstü örtük, dolaylı olarak konumlandırılmalarında metaforların işlevsel araçlar olarak kullanıldığıdır. Gazetelerin ideolojik konumlanışına ve yayıncılık anlayışlarına göre haberlerde tercih edilen metaforlar bir yandan gazete sahiplerinin, editörlerin ve muhabirlerin mültecilere dair zihinsel konumlanmalarına dair ipuçları verirken bir yandan da mültecilerin söylemler içinde olumlu- olumsuz yargılarla nitelenmesine aracılık eden dilsel ve söylemsel araçlar olarak işlev görmüştür.

Mültecilerin Türkiye'ye toplu olarak giriş yaptıklarını konu edinen haberlerde mülteciler; *akın, sel, dalga* gibi metaforlarla kavramsallaştırılmış ve böylece 'mülteciler çeşitli tehlikelere yol açacak tehditlerdir' algısı oluşturulmuştur. İkinci olarak; incelenen haberlerde çelişkili bir şekilde bir yandan mültecilerin ucuz emek gücü olarak istismar edildiği vurgulanırken diğer yandan işsizliğin nedeni olarak da sunulmaktadırlar. Ayrıca mülk sahiplerinin yüksek kiralar talep etmesine karşın ev kiralarının artmasının ve mültecilere harcanan paralar nedeniyle devletin ve vatandaşların bütçesinde açılan gediklerin nedeni olduklarına dair algı oluşturan ekonomi metaforlarıyla tanımlanmışlardır. Ekonomi metaforlarının kullanıldığı bu haberlerde basının mültecilere karşı algısının değişkenliği çarpıcıdır. Bu haberlerde mülteciler bir yandan *maliyet, gider, fatura, harcama* sözcükleri ile tanımlanarak ekonomik bir yük olarak gösterilmiş, bir yandan da "kaçak, sigortasız, ucuz" gibi sıfatlarla kullanışlı bir ürün gibi sunulmuş ve işverenin yükünü azaltan, ekonomiye katkı sağlayan kişiler olarak konumlandırılmıştır. Özellikle 2 Eylül 2015 tarihinde infiale neden olan Ayan bebeğin ölümünün yarattığı kırılmayla mülteciler Avrupa Birliği ülkeleri ile yapılan pazarlıkların konusu olarak ekonomi metaforları üzerinden kurulan

söylemlerde araçsallaştırılmışlardır. Bu durum ekonomik ve politik bir *yerdeğiştirme* stratejisi olarak kullanılmıştır. Mültecileri ayrımcı söylemlerin hedefine yerleştiren ekonomik ve politik *yerdeğiştirme* stratejisiyle, manipülasyonuyla bir yandan savaş ekonomisinin büyüttüğü sınıfsal ayrımların ve çatışmaların sebepleri görünmez kılınmış, bir yandan da Suriyeliler ekonomik daralmanın sorumlusu olarak gösterilmiştir. Böylece, mülteci sorununu yaratan politik öznelerin sorumluluğu gizlenmiş hem de öfke ve eleştirilerin yönelmesi gereken asıl hedefler yerine mültecilere yöneltilmesine aracılık edilmiştir.

Tüm bunların yanı sıra; mültecilerin "kalış sürelerinin uzaması, barınma koşullarının yetersizliği, paralarının tükenmesi ve çalışma imkânlarının kısıtlılığı gibi nedenlerle daha iyi bir yaşam için yaptıkları tehlikeli ve ölümlü yolculuklara dair haberlerde ise kim olduklarına, neden bu yolculukları yaptıklarına dair arka plan bilgisinin kısıtlılığı içinde "umut yolcuları", "ölüm yolculuğu", "kaçak" gibi metaforlarla kavramsallaştırıldıkları tespit edilmiştir. Böylece haber söylemlerinde kimliksizleştirilen mülteciler, savaşın ve savaşın büyüttüğü sınıfsal ayrımların sonuçlarıyla değil, kaçak olarak kriminalize edilerek yaşadıkları mağduriyetlerin suçlusu olarak işaretlenmişlerdir.

Başka bir deyişle haber söylemlerinin yaratılmasında başvuru metaforları; mülteciler sorununun nedenlerini, sonuçlarını; bu sorundan yaşama hakları dahil her yönden etkilenen asıl özneler olan mültecileri bağlamlarından, gerçek zeminlerinden soyutlayıp kamuoyunda algı bulanıklığının işlevsel araçları olmuşlardır.

Kaynakça

Akşehirli, S. (2005), "Çağdaş Metafor Teorisi", http://www.ege-edebiyat.org/modules.php?name=Downloads&d_op=getit&lid=111. 10.08.2006.

Aydın Düzgit, S. (2011). "Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Postyapısalcı Yaklaşım: Almanya Örneğinde Dış Politika ve Söylem Analizi", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 8, Sayı 29 (Bahar 2011), s. 49-70.

Burke, K. (1951). "Rhetoric-Old and New". *The Journal of General Education*. Vol. 5. No. 3 (April 1951). ss. 202-209.

Burke, K. (1966). *Language As Symbolic Action: Essays on Life. Literature. and Method*. Berkley: University of California Press.

Charteris-Black, J. 2006 'Britain as a Container: Immigration Metaphors in the 2005 Election Campaign'. *Discourse & Society* 17(6). 563-582

Çalıcı, S. (2012), "Deleuze ve Guattari'de Dilin Yersiz-yurtsuzlaşması: Emir Sözcüklerden Tercihler Mantiğine", *Posseİble Düşünme Dergisi / Journal Of Thinking* Sayı: 2 İssn: 2147-1622.

Çiğerci, Ulukan, N. (2015). "Kapitalizmin Denzinde Boğulanlar: Göçmenler Ve Göç Politikaları" *İşçi Sınıfı Ve Göç Sayısı, DİSKAR Dergisi, Sayı 4*

Çoban Keneş, H. (2013). *Yeni İrkçi Söylemin Muğlâk Karakteri Ve Medyanın İşlevi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Anabilim Dalı (yayınlanmamış doktora tezi)

Dijk, T. A. Van (1987). *Communicating Racism: Ethnic Prejudice in Thought and Talk*. Newbury Park, CA: Sage.

Dijk, Teun A. van (1991), *Racism and the Press*, Newyork: Routledge

Dijk, Teun. A. Van, (1992), *Elite Discourse and the Reproduction of Racism*, in Stanfield and R.M Dennis (ed.) *Methods İn Race and Etnic Relations Researc*, Newbury Park CA: Sage

Dijk, T.A. Van (1998), *Ideology: A Multidisiplinary Approach*, Sage Publications, London.

Dijk, Teun A. van (2005). *Racism and Discourse in Spain and Latin America*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.

Doğanay, Ü. ve Çoban Keneş H.(2016). "Yazılı basında Suriyeli mülteciler: Ayrımcı söylemlerin rasyonel ve duygusal gerekçelerinin inşası", *Mülkiye dergisi*, Cilt 40, sayı 1(2016)(yayına hazırlanıyor).

Doğanay Ü ve Çoban Keneş H. (2015). *Hak Temelli Bakış Açısının Yokluğu ve Ayrımcı Söylemler Açısından Gazete Haberlerinde Mülteci Kadınlar*, yayınlanmamış RWI Projesi

Efe.İ (2015). *Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar* , İstanbul: SETA yay. No: 57

Haynes, A., Devereux, E., Breen Michael J. (2008). "Public Exercises in Othering: Irish Print Media Coverage of Asylum Seekers and Refugees 2008. İn. *Facing the Other: Interdisciplinary Studies on Race, Gender and Social Justice in Ireland*, Cambridge Scholars Publishing, (Ed. Borbála Faragó, Moynagh Sullivan),, pp.162-181.

Hellsten I. & Renvall, M. (1997). Inside or Outside of Politics? Metaphor and Paradox in Journalism *Nordicom Review 2/1997*, pp. 1-8 <http://www.nordicom.gu.se/en/tidskrifter/nordicom-review-21997/inside-or-outside-politics-metaphor-and-paradox-journalism> erişim, 1. 01. 2016

Kara M. A. ve Kurtulmuş, M. M. (2015). "İnşaat Sektöründe Göçmen İşçi İstihdamı Üzerine Alan Araştırması" *İşçi Sınıfı Ve Göç Sayısı DİSKAR dergisi* sayı, 4, 54-65.

KhosraviNik, M. (2008). British Newspapers and the Representation of Refugees, Asylum Seekers and Immigrants between 1996 and 2006, Centre for Language in Social Life <http://www.ling.lancs.ac.uk/groups/clsl/index.htm>

Lakoff, G. ve Johnson, M. (2010). *Metaforlar Hayat, Anlam ve Dil* (Çev. Gökhan Yavuz Demir) İstanbul: Paradigma Yay.

Lorin Basden, A. (1994). Metaphors Are Taffy: A Consideration of Critical Research in *Organizational Metaphors*, ERİC publication

Mumby, D. & Spitzack, C. (1999). İdeoloji ve Televizyon Haberleri: Politik Haberlerin Metafor Çözümlemesi (Çev. G. Seçkin). Ankara Üniversitesi, *İletişim Fakültesi Dergisi* Yıllık 1999, ss. 77-91

Özdemir Taştan, İ. (2012) Devrimci Yol'un Retoriği: Devrimci Yol Dergisinde Bir Kurtuluş Ve Gelecek Tasavvuru Olarak Devrim (Yayınlanmamış Doktora Tezi) , Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Ankara

Palmer, I and Dunford R. (1996). Conflicting Uses of Metaphors: Reconceptualizing Their Use in the Field of Organizational Change, *The Academy of Management Review*, Vol. 21, No. 3 (Jul., 1996), pp. 691-717

Parker, S. (2015). 'Unwanted invaders': The representation of refugees and asylum seekers in the UK and Australian print media, Issue 23: Myth and Nation, <http://orca.cf.ac.uk/79108/> eriş. 22.10. 2015

Pickering, S. (2011). Common Sense and Original Deviancy: News Discourses and Asylum Seekers in Australia, *Journal of refugee studies*, vol.14.No:2

Richards, Ivor Armstrong (1965, orj.1936). *The Philosophy of Rhetoric*. New York: The Oxford University Press

Ryan, M. ve Kellner D. (1997), *Politik Kamera: Çağdaş Hollywood Sinemasının İdeolojisi ve Politikası*, E. Özsayar, Trans.), İstanbul : Ayrıntı Yayınları:

Santa Ana, O. (1999). 'Like an animal I was treated': anti-immigrant metaphor in US public discourse *Discourse & Society* Copyright, London: SAGE Publications

Sontag, S. (2005). *Metafor Olarak Hastalık-Aids ve Metaforları*, Çev. Osman Akınhay, İstanbul: Agora Yayınları.

Spencer, A. 'The Social Construction of Terrorism: Media, Metaphor and Policy Implications', *Journal of International Relations and Development*, Vol. 15, No. 3, pp. 1-30, https://s3.amazonaws.com/s3.libraryofsocialscience.com/pdf/Spencer-The_social_construction.pdf. Eriş tarihi, 10.10.2015.

Teeffelen, T. Van (1994). 'Racism and Metaphor: the Palestinian–Israeli Conflict in Popular Literature', *Discourse & Society* 5(3): 381–405.

Wodak, R. ve Reisigl M. (2001). Discourse and Discrimination Rhetorics of Racism and Antisemitism, Newyork: Routledge

İnternet adresleri

<http://www.posta.com.tr/turkiye/haberdetay/siginmaciya-5-yildizli-yemek.htm?articleid=139095> http://www.zaman.com.tr/ekonomi_elektrik-zamminin-yarisi-kacak-icinmis_2248031.html

http://www.zaman.com.tr/gundem_mazlumder-devlet-suriyelileri-sokakta-birakti-sosyal-patlama-kapida_2260905.html

<http://www.hurriyet.com.tr/izmirli-iscilerden-kacak-suriyeli-isci-tepkisi-23344154> Yazılı basında Suriyeli mülteciler:

<http://www.hurriyet.com.tr/savastan-kacan-suriyeliler-sigortasiz-olarak-tekstil-atolyelerinde-calistiriliyor-24944593>

http://www.zaman.com.tr/ekonomi_suriyeli-multeciler-tarimda-ucuz-isgucu-odu_2307680.html

<http://www.posta.com.tr/ekonomi/HaberDetay/Otobus-firmalari--bayram-etti-.htm?ArticleID=201690>

<http://www.posta.com.tr/ekonomi/HaberDetay/Otobus-firmalari--bayram-etti-.htm?ArticleID=201690>

Cumhuriyet, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>

Hürriyet, <http://www.hurriyet.com.tr/>

Sabah, <http://www.sabah.com.tr/>

Zaman, <http://www.zaman.com.tr/>

Posta, <http://www.posta.com.tr/>